

dr hab. Tomasz Broda,
prof. Akademii Sztuk Pięknych
im. Eugeniusza Gepperta
we Wrocławiu
Wydział Grafiki i Sztuki Mediów
Katedra Projektowania Graficznego

Wrocław, 03.01.2023

Ocena dorobku artystycznego oraz pracy doktorskiej pana magistra Szymona Szymankiewicza pt: „Czas plakatu. Obrazy już kiedyś widziane”, przygotowana w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej sztuk pięknych wszczętym przez Radę Wydziału Grafiki i Komunikacji Wizualnej Uniwersytetu Artystycznego im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu.

Informacje o doktorancie:

Pan Szymon Szymankiewicz jest absolwentem Uniwersytetu Artystycznego im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu, w 2012 r. obronił dyplom z wyróżnieniem na Wydziale Grafiki i Komunikacji Wizualnej. Od 2011 roku pełni funkcję asystenta w Pracowni Plakatu II prowadzonej przez prof. Eugeniusza Skorwidera. Jego doświadczenie pedagogiczne obejmuje również funkcję wykładowcy przedmiotów: komunikacja wizualna, grafika, podstawy projektowania oraz pracownia artystyczna na kilku poznańskich wyższych uczelniach: Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza, Szkole Sztuk Pięknych, Wyższej Szkole Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa oraz na Wydziale Architektury Wnętrz i Scenografii w macierzystej uczelni. W ciągu zaledwie dekady od ukończenia studiów wziął udział w ponad 80 wydarzeniach i wystawach, w tym wielu ważnych krajowych i zagranicznych festiwalach, swoje prace prezentował na dwunastu indywidualnych wystawach, zdobył kilkanaście nagród, prowadził warsztaty i wykłady autorskie na innych uczelniach, uczestniczył w publicznych dyskusjach poświęconych plakatowi i był bohaterem publikacji medialnych. Projektował plakaty, katalogi, identyfikacje wizualne wydarzeń kulturalnych, koordynował wystawy, był opiekunem plenerów i praktyk studenckich. Wielokrotnie zasiadał w jury liczących się konkursów. Jakby tego było mało - zdążył w tym czasie napisać pracę doktorską.

Praca ta, zatytułowana „Czas plakatu. Obrazy już kiedyś widziane” ma formę liczącej 160 stron publikacji książkowej, ze spisem treści, bibliografią oraz zestawem 30 plakatów, wybranych spośród realizacji z lat 2019-2022.

Przedmiotem pracy jest refleksja nad powtarzającymi się motywami w twórczości plakatowej na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat, która prowadzi autora do tezy o plakacie jako najbardziej reaktywnym polu artystycznej ekspresji, szybko reagującym na gwałtownie zmieniającą się rzeczywistość, a jednocześnie mocno czerpiącym z tradycji form wizualnych. Doktorant sięga po literaturę zajmującą się problemem wpływów między dziełami wizualnymi, która stanowi teoretyczną ramę dla jego rozprawy; szczególne miejsce zajmuje tam „Kształt czasu. Uwagi o historii rzeczy” Georga Kublera. Jego rozważania, a także innych badaczy: Leo Steinberga, Stanisława Czekalskiego i Gorana Hermerena kładą nacisk na kategoryzacje rodzajów możliwych relacji międzyobrazowych i próbują wyjaśnić ich przyczyny. W rozprawie czytamy, że: „To, co jest szczególnie interesujące w ujęciu Hermerena, to wskazanie na możliwość wystąpienia różnych typologicznie sytuacji stojących za przyczyną podobieństw, jak również stopniowości rozpoznawania wpływów jednych dzieł w innych, które są uzależnione od wielu czynników, jak stopień modyfikacji pierwowzoru lub wiedza osoby, która je odczytuje. Istotna wydaje się również konkluzja, że stwierdzenie podobieństwa między dziełami nie jest wystarczające do wyciągnięcia wniosku o rzeczywistym wpływie jednego dzieła na drugie. Podobieństwo może być bowiem przypadkowe, np. wynikać z podobnego przebiegu myśli w procesie twórczym dwóch artystów lub działania tzw. nieświadomionej inspiracji (kryptomnezja), gdy umysł twórcy fałszywie rozpoznaje wspomnienie jako nową myśl, a tym samym jako własny pomysł.”

Szymankiewicz powołuje się na Lawrence'a Lessinga, badacza wpływu prawa autorskiego na praktykę twórczości artystycznej i twórcy terminu „kultura remiksu” odnoszącego się do zjawiska polegającego na wykorzystaniu istniejących już utworów i połączeniu ich w taki sposób, aby powstał całkowicie nowy. Pierwszy rozdział rozprawy kończy teza o specyficznym, wymykającym się łatwym kategoryzacjom statucie plakatu, jako sztuki korzystającej z szerokiego repertuaru nawiązań do innych dziedzin twórczości.

W drugim rozdziale zatytułowanym „Zastosowanie analizy George'a Kublera do twórczości plakatowej” doktorant dokonuje zestawienia plakatów różnych autorów, gdzie głównym motywem są kobiece uda z trójkątnym kieliszkiem wpisanym w miejsce łona. Ten wizualny skrót myślowy, wielokrotnie przez plakacistów powtarzany, ulega różnym modyfikacjom – kieliszki ustępują miejsca innym przedstawieniom: główkom diabłów, węży, symbolom religijnym, ognistym płomieniom, roślinom, ptasim gniazdom, malarskim pędzłom, postaciom ludzkim i ich dłoniom, instrumentom muzycznym, folklorystycznym ornamentom, symbolom militarnym, książkom, różnym narzędziom, nożom i nożyczkom, obiektom architektury i spożywczym produktom na czele ze słynnym lizakiem na plakacie Bartosza Kossowskiego do filmu „Lolita”. Same zaś uda na wielu plakatach przedstawione są również jako stalówki – cała seria ukazująca historię wykorzystania tego pomysłu w kolejnych realizacjach różnych autorów to przykład doskonale ilustrujący tezę autora o powtarzalności wizualno-symbolicznych motywów w projektowaniu.

Kolejne rozdziały pracy przynoszą analizę obrazowych zależności w plakacie z punktu widzenia kategorii prawa autorskiego: plagiatu, cytatu i inspiracji. Obfitość przykładów skomplikowanych relacji pomiędzy obrazami, przyczynowo-skutkowych ciągów, wzajemnych oddziaływań i zapożyczeń jest świadectwem analitycznej biegłości autora, jego znajomości narzędzi poznawczych i szerokiej badawczej perspektywy. Szacunek budzi dystans, który pozwala doktorantowi uniknąć łatwej sensacji i osądzania autorów wizualnych zapożyczeń. U wielu twórców – czytamy w rozprawie – „dostrzeżenie własnej zależności względem innych, wcześniej stworzonych dzieł innych autorów odczytywane jest w kategoriach porażki”. Autor, świadomy niemożności całkowitego wyzwolenia się od wpływów, przywołuje słynny cytat Pabla Picassa: „Dobrzy artyści kopiuja, wielcy kradną”. Zaprezentowany zestaw 30 plakatów Szymona Szymankiewicza wybranych z okresu 2019-2022 jest wypowiedzią artysty na temat najbardziej aktualnych problemów rzeczywistości społecznej i politycznej w Polsce. Znajdziemy tu protest wobec odradzających się tendencji faszystowskich, dyskryminacji społeczności LGBT i zatrutowaniu środowiska, głos w obronie praw kobiet i łamanej konstytucji. Autor wypowiada się w sprawie pedofilii, matek samotnie wychowujących dzieci, marszu niepodległości, brutalności policji, wycinie drzew i sfałszowanych wyborów na Białorusi. Ów zestaw plakatowy komentarzy potwierdza nie tylko mistrzostwo Szymankiewicza – warsztatową perfekcję, celne operowanie myślowym skrótem i wizualną symboliką – jest też kolejną ilustracją tezy zaprezentowanej w omawianej pracy doktorskiej o twórczości plakatowej jako zbiorze motywów i pomysłów przejmowanych z innych źródeł, którym autor nadaje nowe życie. Każda bowiem z zaprezentowanych tutaj prac jest twórczą interpretacją innego dzieła z przeszłości, którego reprodukcję doktorant załącza obok. W tym banku ikonicznych motywów mamy i „Sąd Ostateczny” Michała Anioła, Matkę Boską z jasnogórskiego klasztoru, „Zrób to sam” Geta-Stankiewicza, fotografię generała Jaruzelskiego ogłaszającego w telewizji stan wojenny i plakat „KonsTYtucJA” Luki Rayskiego z 2016 roku, który już doczekał się swoich wizualnych mutacji.

Po przeanalizowaniu rozprawy doktorskiej zatytułowanej „Czas plakatu. Obrazy już kiedyś widziane” i dokumentacji dorobku mgr Szymona Szymankiewicza stwierdzam, że przedłożona mi do oceny praca stanowi oryginalne dzieło artystyczne, spełniające kryteria pracy doktorskiej określone w art. 13 pkt 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym. Z pełnym przekonaniem wnioskuję zatem o nadanie panu mgr Szymonowi Szymankiewiczowi stopnia doktora w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej - sztuki piękne.

dr hab. Tomasz Broda
prof. ASP im. Eugeniusza Gepperta
we Wrocławiu

